

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Філософський факультет

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності

033 – філософія

Затверджено
вченою радою філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Протокол № 8 від 23 квітня 2018 р.
Голова вченої ради філософського факультету

_____ А.Є.Конверський

Київ - 2018

Вступники на програму підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності «Філософія» складають усний іспит зі спеціальності та готують письмово дослідницьку пропозицію.

Програма до вступного іспиту з спеціальності складається в обсязі стандарту вищої освіти магістра з спеціальності «Філософія».

Білеті розроблені на основі програми для вступників до аспірантури відповідно до правил прийому Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Білеті для складання іспиту мають три питання. Метою програми вступного іспиту є оцінювання рівня знань вступників, а саме: оцінювання теоретико-методологічної підготовки вступника; оцінювання вмінь вступника використовувати теоретичні знання для вирішення актуальних завдань у галузі філософії; оцінювання вміння встановлювати взаємозв'язки між теорією і практикою у професійній діяльності.

Критерії оцінювання відповіді вступника за питаннями білету здійснюються сумарно з дослідною пропозицією за 100-бальною шкалою за такою пропорцією: усна відповідь іспиту – максимально 60 балів (20 балів за кожне з трьох питань білету); дослідницька пропозиція – максимально 40 балів. Національній шкалі сума отриманих балів відповідає так: 90–100 балів – «відмінно»; 75–89 балів – «добре»; 60–74 балів – «задовільно»; 1–59 балів – «незадовільно».

Критерії оцінювання відповіді вступника на питання білету:

18-20 балів відповідає таким вимогам:

продемонстровано повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання білету; творчі здібності розуміння, викладу проблеми; наведено повний перелік необхідних для розкриття змісту питання категорій; показано вміння користуватися методами історико-філософського дослідження; характеризувати їхні риси, форми виявлення, особливості; наявне висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання; знання теоретичних питань відповідно до основної та додаткової літератури.

14-18 балів відповідає таким вимогам:

не виконано хоча б одна з вимог для отримання найвищого балу (18-20); чи допущені помилки під час наведення аргументації, посилання на літературу, інші дані, теоретичні концепції, що впливає на логіку висновків під час відповіді на питання.

10–14 балів відповідає таким вимогам:

не виконано три вимоги для отримання найвищого балу (18-20); зміст відповіді, аргументи, висновки відповіді не є правильними чи загально визнаними за відсутності у відповіді доказів і раціональних аргументів на їх користь.

0-10 балів відповідає таким вимогам:

не виконано три чи більше вимог для отримання найвищого балу (18-20) та допущені дві чи більше значних помилок, зроблені під час відповіді висновки не є правильними чи загально визнаними, а у відповіді студента доказів і раціональних аргументів на їх користь немає, зміст відповіді дає підстави стверджувати, що особа, яка складає іспит, неправильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді або давши відповідь не на поставлене в білеті питання.

Дослідницька пропозиція – це науковий текст, підготовлений вступником, в якому обґрунтовується тематика майбутнього дисертаційного дослідження, його актуальність, стан розробки у вітчизняній та зарубіжній науці; можливі шляхи розв’язання поставлених задач тощо. Дослідницька пропозиція має містити назву дослідження, анотацію дослідження (до 500 слів викладу проблеми та запропонованих шляхів її розв’язання з ключовими словами) загальний опис дослідження (актуальність обраної теми, обґрунтування наукової новизни, теоретична значущість, мета, завдання, предмет та об’єкт дослідження, очікувані результати, аналітичний огляд наукових праць за темою дослідження, методологія та методи дослідження, план реалізації дослідження за роками, список літератури (від 20 позицій).

Дослідницька пропозиція – це не реферативний виклад наукової проблеми, а підтвердження розуміння вступником перспективності обраної ним ідеї, ступеню обґрунтованості, обізнаності з предметом власного наукового вибору та ступенем його дослідження.

Дослідницька пропозиція вступника в обов’язковому порядку візується передбачуваним науковим керівником та завідувачем кафедри.

Дослідницька пропозиція оцінюється фаховою комісією філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка на вступному іспиті зі спеціальності як його складова за таким критеріями (максимальна оцінка – 40 балів).

Критерії оцінювання дослідницької пропозиції:

30-40 балів відповідає таким вимогам:

заявлена вступником наукова проблема та її аспекти, що їх пропонується дослідити, є новими та актуальними, представлено ґрунтовний огляд досліджень, системний аналіз ідей, пов'язаних із заявленою проблемою; автор демонструє спроможність формулювати власні аргументовані гіпотези, визначати перспективність теми, а також робити на підставі цього аналізу власні висновки. Текст дослідницької пропозиції містить усі необхідні компоненти, змістові частини представлені в логічній послідовності, положення не повторюються і не суперечать одне одному. Висловлювання автора підкріплені фактичним матеріалом.

10-30 балів відповідає таким вимогам:

пропонована у дослідженні проблема не є новою, але вступник представив нові її аспекти або запропонував нові методи дослідження, які раніше для її вивчення не використовувалися, показав особливості свого дослідження. Аргументування сформульованої проблеми та огляд літератури з її дослідження є послідовним переліком праць із заявленої проблеми з поодинокими коментарями автора. Структура тексту дослідницької пропозиції логічна, або може не вистачати 1-2 компонентів структури дослідницької пропозиції, також наявні 1-2 випадки логічної незв'язності викладу чи необґрунтованої повторюваності окремих тез. Є фактологічні помилки.

0–10 балів відповідає таким вимогам:

заявлена проблема, її аспекти, що пропонується дослідити, методи, за допомогою яких заплановано її вирішувати, не є новими. Аргументування вибору не наведено. Огляд літератури є механічним переліком імен та праць дослідників, які стосуються заявленої проблеми. Зміст тексту викладено безсистемно, не всі необхідні компоненти структури дослідницької пропозиції представлено, окремі змістові частини тексту повторюються або ж суперечать одна одній.

ТЕОРЕТИЧНА І ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

1. Метафізика й онтологія.

Метафізика як розуміння буття. Особливості предмета метафізики. Історичний розвиток метафізичної проблематики. Буття та істина. Поділ метафізики на загальну (онтологія) і спеціальну (психологія, космологія і філософська теологія). Аргумент реторсії у метафізиці. Аналогії сущого. Філософське вчення про принципи. Закон і закономірність. Класичні філософські принципи: тотожність, визначеність, суперечність. Діалектичний принцип. Стан і положення метафізики за Кантом. Чистий і практичний розум. Трансцендентальні ідеї та метафізика. Критика метафізики з боку логічного позитивізму.

Формальна онтологія. Вчення про категорії. Надкатегоріальність поняття «сущого». Модальності буття. Дійсність, можливість, необхідність. Сутність та індивідуація. Акциденції. Якість. Кількість. Простір і час. Буття у єдності й множині. Проблема універсалій, історичні спроби вирішення та їх критика. Буття і становлення. Причиновість. Діюча і цільова причина. Матеріальна онтологія. Єдність різноманітного. Принцип ієрархії. Рівні організації. Природа. Матерія. Життя. Душа. Дух. Абсолют. Досвід і буття. «Трансцендентальний» досвід.

2. Теорія пізнання

Предмет і характер теорії пізнання. Основні проблеми теорії пізнання. Знання і дійсність. Знання, гадка, вірування. Різновиди знання. Розбіжності філософського і наукового знання, природничого і гуманітарного знання. Теоретичне узагальнення проблем пізнання в поняттях «суб'єкт-об'єкт». Істина у гносеологічному й онтологічному розумінні. Істина як процес, концепції істини (кореспондентна, когерентна, конвенційна, прагматична). Проблема обґрунтування знання.

Метафізична теорія пізнання. Психологізм та антипсихологізм. Свідомість і несвідоме. Сучасна філософія ментальності (philosophy of mind) як розділ теорії пізнання. Раціоналізм як теоретико-пізнавальний фундаменталізм. Емпіризм. Сенсуалізм. Засади трансценденталізму в теорії пізнання. Трансцендентально-феноменологічна теорія пізнання. Стосунок трансценденталізму й конструктивізму. Поняття досвіду. Умови можливості досвідного знання. Ідеалістична теорія пізнання. Діалектико-матеріалістична теорія пізнання. Прагматистична теорія пізнання. Теорія пізнання в аналітичній традиції філософії. Аналітична епістемологія: логічний атомізм і логічний позитивізм. Принцип верифікації. Принцип фальсифікації. Теоретико-пізнавальні настанови реалізму, антиреалізму, конструктивізму. Натуралістична й еволюційна епістемологія. Соціальна епістемологія.

3. Практична філософія

Гуманізм і толерантність. Проблема тотожності особистості. Проблема свободи, психофізична проблема, соціальна самоідентичність, саморефлексія. Критерії тотожності особистості. Нормативність в практичній філософії. Конститутивна і регулятивна функція норм. Етична нормативність. Інтерналістські і екстерналістські норми. Проблема значення. Дії і мовлення. Мовні ігри й інституціолізовані практики. Перформативний характер інституцій. Розуміння як практичне знання. Основна проблематика комунікативної практичної філософії. Засадничі поняття комунікативної філософії. Свобода і відповідальність. Відповідальність і дискурс. Етика майбутнього.

4. Соціальна філософія та філософія історії.

Інституціональна структура суспільства. Суспільна природа свідомості. Утопія та ідеологія. Суспільство і самоідентичність. Соціальні групи. Поняття соціальної маси і народу. Соціалізація і соціальна роль. Поняття соціальної комунікації. Теорії маніпуляції. Суспільні відносини і соціальний простір. Поняття соціальної не/рівності і соціальної не/справедливості. Соціальний статус та габітус. Поняття соціального конфлікту і консенсусу. Поняття комунікації і соціальних мереж. Віртуальний простір та його соціальна значущість. Гіперреальність та симулякри. Соціальні норми і цінності. Проблема легітимації. Соціальні організації. Теорії постіндустріалізму та суспільства споживання. Поняття соціальної свободи та її новітні інтерпретації. Тенденції до зростання індивідуалізації сучасного суспільства. Теорії соціальної відповідальності.

Єдність та багатоманітність історії як філософсько-історична проблема. Еволюція філософських уявлень про єдність людства та історичного процесу. Поняття глобалізації. Глобалізм та альтерглобалізм. Мультикультуралізм і політика. Парадокси культурної глобалізації. Глокалізація. Відповіді на виклики глобалізації. Концепції інформаційних суспільств. Питання про соціально-історичний суб'єкт. Проблема атомізації суспільства та повстання мас як проблема історії ХХ сторіччя. Маси і тоталітаризм. Герой, харизматичний лідер, еліта. Сучасні теорії мас.

5. Філософська антропологія та філософія культури.

Антропологічний дуалізм М.Шелера. Позиційність як ключове поняття філософської антропології Г.Плеснера. Дія як специфічний спосіб буття людини в концепції А.Гелена. Політична антропологія Г.Арендт. Неомарксистські концепції людини. Репресована свідомість і репресивна цивілізація. Гусерлеве розрізнення живого тіла (Leib) й фізичного тіла (Körper).

Інтерсуб'єктивність як умова об'єктивності і як проблема конституювання Іншого. Характеристики тілесного існування за М.Мерло-Понті і Ж.-П.Сартром. Діалогізм М.Бубера. Концепція Чужого і респонзивності Б.Вальденфельса.

Стосунок між природою і культурою: проблема хибного дуалізму. Поняття культурного досвіду. Тілесність досвіду. Простір і час як умови і засоби культурного існування. Тіло як онтологічна умова культурного існування. Мимезис, складка і подвоєність. Синестезія, тілесна схема і розмаїття тілесного досвіду. Тактильний, візуальний, аудіальний досвід і культурне існування. Культура як символічно-знакова система. Відмінність символу від знаку. Поняття метафори і метонімії, парадигми і синтагми. Мова і культура. Проекти структурної і культурної антропології. Культура як контроль над тілом. Техніка і культура.

6. Етика, естетика

Предмет і завдання етики як філософської науки. Сутність, структура та функції моралі. Мораль і моральність. Історичні етапи розвитку етики. Натуралістична етика. Етичний евідемонізм. Етичний гедонізм. Етичний утилітаризм. Етика чесноти. Деонтологічна етика. Проблема походження моралі. Основні категорії етики (добро, зло, справедливість, любов, обов'язок, відповідальність та ін.) Проблеми моральної діяльності. Моральні колізії сучасності.

Предметне поле естетики як науки та основні етапи її становлення. Доцільність як базовий принцип естетичної діяльності. Основні естетичні категорії. Наслідування, вираження, мова знаків. Мистецтво як об'єкт естетичного аналізу та підстави його автономності. Художнє поле. Історична динаміка видової та жанрової своєрідності мистецтва. Концепції видоутворення мистецтва. «Норма смаку» та «правилорівповідність» генія. Смерть автора. Твір мистецтва в епоху технічної відтворюваності. Сучасні види естетичних практик та режими сигніфікації.

Література

1. Аристотель. Метафизика // Соч. В 4-х т. — М., 1975.
2. Апель К.-О. Трансформация философии. — М., 2001. — 344 с
3. Арендт Г. Становище людини. — Львів: Літопис, 1999.
4. Бауман З. Индивидуализированное общество [Текст] / З. Бауман ; [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. — М. : Логос, 2002. — 390 с.

5. Бек У. Общество риска [Текст]: На пути к другому модерну / Ульрих Бек [перевод с немецкого В.Седельника и Н.Федоровой]. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с.
6. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / Д. Белл; [пер. с англ. Под ред. В.Л. Иноземцева]. – М.: Academia, 1999. – 956 с.
7. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П.Бергер, Т.Лукман [Перевод Е. Руткевич]. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
8. Бергсон А. Материя и память // Собрание сочинений. Т1. / Пер. с фр. – М.: "Московский клуб", 1992. – С.160-317.
9. Бодрийяр Ж. Симулякри і симуляція [Текст] / Жан Бодрийяр; [пер. з фр. В.Ховхун]. – К.: Основи, 2004. – 230 с.
10. Бубер М. Я і Ти. – К.: Дух і Літера, 2012.
11. Бурдьє П. Начала. /Перевод Шматко Н.А. – М.: Socio-Logos, 1994. – 288 с.
12. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / Пер с англ. П.М. Кудюкина под общей ред. Б.Ю. Кагарлицкого. — СПб.: Университетская книга, 2001. С. 19-226.
13. Валлерстайн И. Миросистемний аналіз: Введення / пер. Н. Тюкиной. М.: Издательский дом "Территория будущего", 2006. - 248 с.
14. Вальденфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого – К.: ППС-2002, 2004.
15. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-philosophicus. Філософські дослідження. – К.: Основи, 1995. – С. 8–86.
16. Гайденок П.П. Научная рациональность и философский разум. – М., 2003. – С. 93–99, 139–249.
17. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. – СПб., 1992. – С. 1–50.
18. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. – Т. 1. – М., 1970. – С. 75–119.
19. Гелен А. О систематике антропологии // Проблема человека в западной философии. - М.: Прогресс, 1988.
20. Гирц К. Интерпретация культур. / Пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2004.
21. Греймас А.-Ж. Структурна семантика: поиск метода. / Пер. с фр. – М.: Академический проект, 2004.
22. Гуссерль Э. Картезианские размышления. – Санкт-Петербург: Наука; Ювента, 1998.
23. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология // Вопросы философии. –№7. – М., 1992.
24. Гуссерль Э. Философия как строгая наука // Философия как строгая наука. – Новочеркасск: Сагуна, 1994. – С. 133–158.
25. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. – К., 2003. – 248 с.

26. Гьофе О. Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу. К.: Альтерпрес, 2003.
27. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. – К.: ППС-2002, 2007.
28. Данто А. Аналитическая философия истории. Идея-Пресс, Москва, 2002.
29. Дарендорф Р. Современный социальный конфликт. Очерк политики свободы. – М.: "Росспэн", 2002. – 289 с
30. Декарт Р. Рассуждения о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках // Декарт Р. Соч.: В 2-х т. – Т.1. – М.: Мысль, 1989.
31. Декарт Р. Метафізичні розмисли. — К., 2004.
32. Джемс В. Прагматизм // В. Джемс. Прагматизм. – К., 1995. С. 4–149.
33. Йонас Г. Принцип відповідальності. - К., 2001. – 100 с.
34. Кант И. Критика чистого разума. – М.: Мысль, 1994. – С.7–77, 120–128, 215–239, 420–498.
35. Кант И. Прелегомены. — М., 1996.
36. Карнап Р. Преодоление метафизики логическим анализом языка // Вестник МГУ, сер. «Философия». М., 1993, С.11 – 26
37. Корет Э. Основы метафизики. — К., 1998.
38. Кассирер Э. Философия символических форм. Т.3. Феноменология познания. / Пер. с нем. – М.; СПб.: Университетская книга, 2002.
39. Кастельс М. Интернет-галактика : міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс; [пер. з англ. Е. Г. Ганиш]. – Київ : Ваклер, 2007. – 304 с.
40. Козловски П. Общество и государство. Неизбежный дуализм. М.: Республика, 1998.
41. Колінгвуд Р. Дж. Идея історії. К., 1996.
42. Куайн У.В.О. Две догмы эмпиризма // Куайн У.В.О. Слово и объект. – М., 2000. – С. 342–367.
43. Куайн У.В.О. Натурализованная эпистемология // Куайн У.В.О. Слово и объект. – М., 2000. – С. 368–385.
44. Кузанский Н. Об учёном незнании. О возможности-бытии. // Соч. в 2-т. — М., 1980. — Т.2.
45. Лакан Ж. Работы Фрейда по технике психоанализа (Семинар, Книга I (1953/54). / Пер. с фр. – М.: Гнозис, Логос, 2009. – С.99-121; 143-171.
46. Леви-Строс К. Глава1. Наука конкретного // Неприрученная мысль // Первобытное мышление / Пер. с фр. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб; Республика, 1999. – С.113-140.
47. Лейбниц Г.В. Монадология // Соч. В 4 т. М., 1982. Т.1.
48. Лекторский В.С. Субъект, объект, познание. – М.: Наука, 1980.
49. Лекторский В.С. Эпистемология классическая и неклассическая. – М., 2001.
50. Лич Э. Культура и коммуникация: Логика взаимосвязи символов. К использованию структурного анализа в социальной антропологии. / Пер. с англ. – М.: Идательская фирма "Восточная литература" РАН, 2001.

51. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Локк Дж. Соч.: В 3-х т. – М.: Мысль, 1985. – Т.1: С. 91–181; Т.2: С. 3–128.
52. Лотман Ю.М. Избранные статьи: в 3-х тт. - Т.1. – Таллин, 1992.
53. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории / Н. Луман ; [пер. с нем. И. Д. Газиева ; под ред. Н. А. Головина]. – СПб. : Наука, 2007. – 648 с.
54. Маєр-Абіх Клаус Міхаель Повстання на захист природи.– К., 2004.–196 с.
55. Макинтайр А. После добродетели: Исследования теории морали / Пер. с англ. В. В. Целищева. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – С. 150-165, 199-223, 346-355.
56. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга. становлення людини друкованої книги. / Пер. з англ. – К.: Ніка-Центр, 2008.
57. Манхейм К. Идеология и утопия. - М.: Юрист, 1994. - С.7 - 94, 164 - 219.
58. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. – К.: ИСА, 1995.
59. Матурана У.Р., Варела Ф.Х. Древо познания. Биологические корни человеческого понимания. – М., 2001.
60. Мерло-Понти М. Феноменология сприйняття. – К.: Український центр духовної культури, 2001. – С. 87–234.
61. Мерло-Понти М. Знаки. / Пер. с фр. – М.: "Искусство", 2001.
62. Маритен Ж. Избранное: Величие и нищета метафизики. М., 2004.
63. Мондін Б. Онтологія і метафізика. Жовква, 2010.
64. Московичи С. Век толп. М., 1996.
65. Мур Дж. Э. Природа моральной философии / Пер. с англ., сост. и примеч. Л.В.Коноваловой; Предисл. А.Ф.Грязнова и Л.В.Коноваловой. – М.: Республика, 1999. – 349 с.
66. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. // Эстетика. Философия культуры. М., 1991.
67. Остин Д. Три способа пролить чернила: Философские работы / Пер. с англ. В. Кирющенко, Вступ. статья В. Кирющенко, М. Колопотина. – СПб.: Изд-во «Алетейя»: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2006. – С. 20-51
68. Пирс Ч.С. Что такое прагматизм // Пирс Ч.С. Избранные произведения. – М., 2000. – С. 296–321.
69. Платон. Парменид // Соч. В 3-х т.- М., 1970. — Т.2.
70. Плотин. Эннеады. К., 1993.
71. Плеснер Х. Ступени органического и человек: Введение в философскую антропологию. / Пер. с нем. – М.: РОССПЭН, 2004.
72. Поппер К. Объективное знание. Эволюционный поход. – М.: Эдиториал УРСС, 2002.
73. Поппер К. Открытое общество и его враги. - В 2-х т.т. - М.: Феникс, 1992.
74. Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы. – М.: Республика, 2000. – С. 362–371.
75. Рикер П. Тройственный мимесис // Время и рассказ. Т.1 Интрига и исторический рассказ. / Пер. с фр. – М.; СПб.: Университетская книга, 1998. – С.65-107.

76. Ролз Дж. Теория справедливости. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. – С.19 -60.
77. Рорти Р. Философия и зеркало природы. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1997. – С. 97–102.
78. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. – К.: Основи, 2001. – С. 432–504.
79. Серл Дж. Открывая сознание заново. – М.: Идея-Пресс, 2002.
80. Серл Дж. Некоторые особые черты практического разума: сильный альтруизм как логическое требование. // Рациональность в действии. Пер. с англ. А. Колодия, Е. Румянцевой. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – С. 160 – 191.
81. Соссюр Ф. де Первая часть. Общие принципы. // Курс общей лингвистики. / Пер. с фр. – М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2013. – С.77-104.
82. Степин В. С. Теоретическое знание / В.С. Степин. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 744с.
83. Тоффлер Эл. Третья волна / Науч. ред, автор предисл. П.С. Гуревич; . – М.: АСТ, 1999. – 784с.
84. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство = Gemeinschaft und Gesellschaft [Текст]: основні поняття чистої соціології / Ф. Тьоніс ; [пер з нім. Н. Комарової та О. Погорілого]. – К. : Дух і Літера, 2005. – 262 с.
85. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. / Пер. с нем. – СПб.: Питер, 2007.
86. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб, 2000. – 379 с.
87. Хайдеггер М. Время и бытие.— М.,1993.
88. Хайдеггер М. Что такое метафизика? М., 2007.
89. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций [Текст] / С. Хантингтон ; [пер. с англ. Ю. Новикова]. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.
90. Хоркхаймер М. Диалектика просвещения: Философские фрагменты / М. Хоркхаймер, Т. В. Адорно ; [пер. с нем.]. – М.-СПб. : Медиум. Ювента, 1997. – 311 с.
91. Шелер М. Положение человека в космосе // Проблема человека в западной философии. – Москва: Прогресс, 1988.
92. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. – М.: Аспект Пресс, 1999. – 416 с.
93. Элиас Н. О процессе цивилизации. Социогенетические и психогенетические исследования. Том 2 Изменения в обществе. проект теории цивилизации. / пер. с нем. – М.; СПб.: Университетская книга, 2001.
94. Якобсон Р. Два вида афатических нарушений и два полюса языка // Язык и бессознательное. – М.: Гнозис, 1996. – С.46 -52.
95. Яннарас Христос. Личность и эрос. М., 2002.
96. Юм Д. Исследование о человеческом познании // Юм Д.Соч.: В 2-х т. – Т.2. – М.: Мысль, 1996. – С. 21–68.

Література (етика, естетика)

1. Адорно Т. Эстетическая теория = *Asthetische Theorie* / Адорно Т. [пер. с нем. А. Дранов]. – М.: Республика, 2001. – 527 с. – (Философия искусства).
2. Аристотель. Поэтика. Риторика / Аристотель; [пер. с греч. В. Апфельрот, Н. Платонова]. – СПб.: Азбука, 2000. – 348 с. – (Азбука-классика).
3. *Аристотель* Никомахова этика // *Этика* / Аристотель; Пер. Н.В.Брагинской, Т.А.Миллер. - М.: ООО «Издательство АСТ», 2002.
4. Беньямин В. Произведение искусства в его технической воспроизводимости / Беньямин В // *Учение о подобию. Медиаэстетические произведения. Сб. статей* / пер. с нем. И. Болдырева и др. – М. РГГУ, 2012. – С. 190–235.
5. *Бауман З.* Индивидуализированное общество. – М.: Логос, 2005.
6. *Бентам И.* Введение в основания нравственности и законодательства. - М.: РОССПЕН, 1998
7. *Бердяев Н.* О назначении человека. – М. АСТ, 2003.
8. Бурдьё П. Рынок символической продукции [Электронный ресурс] / П. Бурдьё; пер. с фр. // *Вопросы социологии.* – 1994. – №5. – С. 49–62. – Режим доступа к журн:
9. <http://bourdieu.name/content/rynok-simvolicheskoy-produkcii>
10. Гадамер Г.-Г. Искусство и подражание // Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного/ Гадамер Г.-Г.; [сост. Стефацка М.П., пер. с нем.]. – М.: Искусство, 1991. – С. 228–242. – (История эстетики в памятниках и документах).
11. Гегель Г.В.Ф. Эстетика: в 4-х т. Т. 2. / Гегель Г.В.Ф.; [пер. с нем. Б.Г. Столпнер]. – М.: Искусство, 1969. – 328 с.
12. *Йонас Г.* Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. – К.: Лібра, 2001
13. Кант И. Критика способности суждения / Кант И.; [пер. с нем. М. Левин]. – М.: Искусство, 1994. – 367 с. – (История эстетики в памятниках и документах).
14. *Кант И.* Основание метафизики нравов // *Лекции по этике* – М.: Республика, 2005 – С.224-283.
15. Леш С. Характеристика постмодернізму / Леш С. // *Соціологія постмодернізму* / пер. с англ. Ю. Олійника. Львів: Кальварія, 2003. С. 11 – 23.
16. *Макінтайр Е.* Після чесноти. Дослідження з теорії моралі.- К.: Дух і літера, 2002
17. *Ницше Ф.* К генеалогии морали - Минск Харвест, 2003.

18. Панченко В. Мистецтво в контексті культури: Монографія / Панченко В. – К.: ТОВ Міжнародна фінансова агенція, 1998. – 192 с.
19. Фромм Э. Человек для самого себя. – М.: Республика, 1993
20. Шопенгауер А. Две основные проблемы этики // Свобода воли и нравственность – М.: Республика, 1992.
21. Юм Д. О норме вкуса / Юм Д.; [пер. с англ. Ф. Вермель, ред. И. Нарского]. – М.: Мысль, 1966. – Т. 2. – С. 721–745. – (Философское наследие).

Питання вступні до аспірантури

1. Метафізика як розуміння буття. Особливості предмета метафізики.
2. Особливості категоріального апарату метафізики і онтології. Поняття і екзистенціал.
3. Своєрідність теоретичного поля метафізики. Особливості стосунку між метафізикою і онтологією.
4. Історичний розвиток метафізичної проблематики.
5. Єдність та багатоманітність історії як філософська проблема.
6. Концепції «кінця історії» та зіткнення цивілізацій в сучасній філософії історії.
7. Континуальність і дискретність історії як філософська проблема.
8. Людина та історія. Проблема суб'єкта історичного процесу.
9. Універсалізм і релятивізм у розумінні природи знання.
10. Проблема визначення знання і його обґрунтування. Різновиди знання.
11. Основні ідеї теоретико-пізнавальних концепцій зв'язку між фактом і теорією.
12. Теоретико-пізнавальні концепції істини.
13. Аналітична епістемологія. Принципи верифікації та фальсифікації.
14. Соціальні групи та класи як предмет філософського дослідження.
15. Культура та цивілізація: співвідношення понять і феноменів.
16. Культура як предмет філософського осмислення.
17. Міф і культура. Наративний аспект культурного існування.
18. Філософські тлумачення розрізнення знаку і символу.
19. Смісловий і нормативний виміри культури.
20. Проблема розмежування норм і законів у філософсько-правових концепціях.
21. Доктрина природного права: традиція і сучасність.
22. Теорії соціальної дії і соціальних систем.
23. Поняття досвіду в філософських концепціях. Предметно-чуттєвий і трансцендентальний досвід.
24. Феноменологічний аналіз кризи європейської культури. Повернення науки до життєсвітових витоків.
25. Концепції політичної антропології. Соціальність природи людини.
26. Поняття духу в філософсько-антропологічних концепціях.
27. Аналіз кризи європейської культури. Забування буття і нігілізм (за М.Гайдегером).

28. Філософсько-правові і філософсько-політичні інтерпретації поняття справедливості.
29. Соціально-філософська і філософсько-політична інтерпретація феномену громадянського суспільства.
30. Соціально-філософський аналіз понять «ідеологія» і «утопія».
31. Соціально-філософські і філософсько-правові концепції відповідальності.
32. Соціально-філософські концепції комунікативної і стратегічної дії.
33. Концепції мовленнєвих актів у філософії мови.
34. Тілесний досвід як антропологічна умова культурного існування.
35. Філософсько-антропологічні інтерпретації феномену самосвідомості. Самосвідомість і рефлексія.
36. Сучасна практична філософія: основні течії та напрямки.
37. Філософсько-антропологічна і соціально-філософська інтерпретації поняття цінності.
38. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання.
39. Семіотичне тлумачення культури як символічної (знакової) системи. Поняття семіозису.
40. Основні напрямки в сучасній комунікативній філософії.
41. Основні ідеї та постаті в історичному русі герменевтики від спеціальної науки до загальної теорії.
42. Феноменологічна концепція інтерсуб'єктивності. Поняття життєвіту.
43. Мова як феномен людського буття та культури.
44. Філософські концепції зв'язку мови і пізнання.
45. Онтологічні тлумачення природи мови.
46. Мораль і моральність. Історичні етапи розвитку етики.
47. Основні категорії етики. Проблеми моральної діяльності.
48. Твір мистецтва в епоху технічної відтворюваності. Сучасні види естетичних практик.
49. Предметне поле естетики як науки. Основні естетичні категорії.
50. Мистецтво як об'єкт естетичного аналізу та підстави його автономності.